

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний політехнічний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії
_____ **Г. О. Оборський**

«__» _____ 2018 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ
для вступу на навчання за освітньо-науковим рівнем доктора філософії
зі спеціальності 032 – Історія та археологія

I. ВСТУП

Вступні іспитив аспірантуру за спеціальністю 032 – Історія та археологія – основна форма перевірки знань і вмінь вступників, яку здійснюють предметні комісії, створені за наказом ректора ОНПУ.

Іспит зі спеціальності відбувається у формі усного іспиту, під час якого вступник повинен продемонструвати знання з історії України, а також напрямів і методів історичних досліджень, історіографії, історичних концепцій, показати вміння характеристики джерел та аргументовано відстоювати власний погляд на провідні питання історичного розвитку України. Необхідно зробити висновок щодо рівня обізнаності вступника із сучасною науковою історичною літературою, а також оцінити дослідницькі здібності майбутнього аспіранта.

Програма вступного іспиту зі спеціальності «Історія України», містить 11 тем, які стосуються історії України від найдавніших часів до сучасності, що відповідає спеціалізації профільної кафедри історії та етнографії України ОНПУ.

До кола питань можуть бути включені додаткові питання, відповідно до обраної вступником дослідницької проблематики.

Результати іспиту фіксуються в екзаменаційній відомості за підписом декана гуманітарного факультету та членів предметної комісії, які приймали іспит.

Програму іспиту зі спеціальності для вступу в аспірантуру за спеціальністю 032 – Історія та археологія розглянутої схвалено на засіданні кафедри історії та етнографії України (протокол № 14 від 15 березня 2018 р.) гуманітарного факультету і затверджено приймальною комісією аспірантури ОНПУ.

Зарахування в аспірантуру за спеціальністю 032 – Історія та археологія здійснюється на підставі суми результатів усіх вступних іспитів. У разі одержання однакових оцінок переважне право при зарахуванні до аспірантури мають вступники, рекомендовані до вступу до аспірантури вченою радою певного вищого навчального закладу (факультету) чи наукової установи, які успішно закінчили магістратуру і склали всі кандидатські іспити.

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Історія як наука

Напрями історичних досліджень. Політична історія. Економічна історія. Соціальна історія. Історія ідей. Інтелектуальна історія. Історія політичних вчень. Історія ментальності. Історія уявлень. Ментальна географія. Історико-юридичний напрям. Історія націй і націоналізму. Історія освіти та науки.

Історичні джерела. Суб'єктивно-об'єктивна природа джерел. Джерельна інформація та її рівні (початкова і реальна; актуалізована і потенційна). Принципи класифікації джерел. Загальні правила джерелознавчої евристики.

Методи історичних досліджень. Історико-критичний метод. Зовнішня і внутрішня критика джерела. Правила джерельної критики. Історична герменевтика. Історико-порівняльний метод. Контент-аналіз.

Тема 2. Історіографічні напрями і школи в дослідженні історії України

Витоки наукової історіографії. Народницька історіографія. Михайло Грушевський та його школа. Державницька школа. В'ячеслав Липинський. Радянська історіографія. Історіографія історії України за кордоном СРСР. Розвиток історіографії після отримання Незалежності з 1991 року.

Тема 3. Основні проблеми історії України

Предмет історії України. Періодизація історії України. Територія України: історичне ядро та пізніші прирощення. Назви і самоназви української території та українського народу. Проблема формування українського народу.

Тема 4. Давня Русь

Сучасна історіографія Давньої Русі. Джерела з історії Давньої Русі. Теорії походження Русі. Напрями зовнішньої політики Давньої Русі. Значення для Давньоруської держави прийняття християнства.

Тема 5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польського королівстві (друга пол. XIV – середина XVII ст.)

Сучасна історіографія литовсько-польської доби історії України. Джерела з історії України литовсько-польської доби. Приєднання українських земель до Великого князівства Литовського. Польська експансія на українські землі. Польсько-литовські унії. Соціальна структура населення Великого князівства Литовського. Магдебурзьке право на руських землях. Теорії походження козацтва та його роль в Українському суспільстві. Кримське ханство.

Тема 6. Національно – визвольні змагання та Гетьманщина (середина XVII – кінець XVIII ст.)

Сучасна історіографія. Джерела. Національно-визвольна війна XVII ст.: причини, характер, періодизація. Розгортання національно-визвольної війни (лютий 1648 – серпень 1657 рр.) Громадянська війна та поділ козацької України на два гетьманства (вересень 1657 – червень 1663 рр.) Боротьба за возз'єднання Української держави (вересень 1663 – вересень 1676 рр.). Петро Дорошенко.

Тема 7. Українські землі наприкінці XVII – XVIII ст. Ліквідація козацької державності

Сучасна історіографія історії українських земель від середини XVII ст. Джерела з історії українських земель середини XVII – кінця XVIII ст. Українська державність наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Колоніальна політика Московського царства (Російської імперії) щодо України у XVIII ст. Скасування Гетьманщини. Соціально-економічне та політичне становище правобережних та західноукраїнських земель. Нова доба козацько-селянських війн: Гайдамаччина. Поділи Речі Посполитої та їх наслідки для українських земель. Заселення і економічне освоєння Півдня України. Заснування нових міст.

Тема 8. Українські землі під владою Російської та Австрійської імперій (XIX ст. – поч. XX ст.)

Сучасна історіографія історії українських земель кінця XVIII – початку XX ст. Адміністративний поділ та соціально-економічний розвиток України в XIX ст. Неукраїнські визвольні рухи на території України в XIX ст. Реформи 1860-70-х рр. в Російській імперії. Початок українського національного відродження в Україні. Кирило-Мефодіївське товариство. Громадівський рух. Західноукраїнські землі в XIX – поч. XX ст. Соціально-економічне та політичне становище українських земель на початку XX ст. Українські землі в роки Першої світової війни. Національно-визвольний рух в умовах війни.

Тема 9. Боротьба за відновлення державності України (1917 – 1920 рр.). Міжвоєнний період в історії українського народу

Сучасна історіографія Української революції. Створення та діяльність Центральної Ради. Українська держава часів гетьмана П. Скоропадського. Відновлення УНР. Директорія. Боротьба за владу в Україні у 1919 – 1920 рр. Сучасна історіографія про Україну 1920-х – 1930-х рр. Національно-культурне будівництво. Політика коренізації. Соціально-економічні перетворення в радянській Україні: Неп; індустріалізація; колективізація. Голодомор 1932 – 1933 рр. та його наслідки. Західноукраїнські землі у 20 – 30-ті роки. Українські землі у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини.

Тема 10. Україна у 1939 – 1985 рр.

Сучасна історіографія про Другу Світову війну. Українське питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни. Напад нацистської Німеччини на СРСР. Оборонні бої на території України у 1941 – 1942 рр. Причини поразок Червоної армії на початку війни.

Окупаційний режим в Україні (1941 – 1944 рр.). Рух опору проти німецько-фашистського режиму на території України. Проблема колабораціонізму. Радянський підпільний та партизанський рух. Створення та бойові дії УПА. Оцінки діяльності ОУН і УПА в історіографії. Історіографічні дебати довкола Волинської трагедії.

Завершення Другої світової війни. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом. Україна в повоєнне десятиріччя (1945 – 1955 рр.). Еволюція радянського режиму. Український дисидентський та правозахисний рух. Соціально-економічний розвиток України (1956 – 1985 рр.). Суспільно-політичне життя в Україні (1956 – 1985 рр.).

Тема 11. Україна на шляху до незалежності. Розвиток Української держави в роки незалежності

Історіографія історії України часів перебудови. Україна в умовах перебудови в СРСР. Розгортання національно-демократичного руху. Суверенізація УРСР; відновлення незалежності України. Утворення НРУ. Демократизація Рад після виборів 1990 р. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Проголошення державної незалежності України. Головні чинники, що зумовили процес перебудови. Піднесення національно-визвольного руху: формування багатопартійності в Україні.

Динаміка внутрішньополітичного життя в Україні на сучасному етапі. Основні чинники державотворчого поступу. Конституційний процес. Соціально-економічна ситуація в Україні в роки незалежності. Трансформація концепції зовнішньополітичного курсу за часи незалежності. Стан і перспективи європейської інтеграції України. Україна і сучасні глобальні виклики.

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДІ ВСТУПНИКА

Вступні іспити в аспірантуру за спеціальністю 032 – Історія та археологія – основна форма перевірки знань і вмінь вступників, яку здійснюють предметні комісії, створені за наказом ректора Одеського національного політехнічного університету.

Іспит зі спеціальності відбувається у формі усного іспиту, під час якого вступник має продемонструвати знання з історії України, а також напрямів і методів історичних досліджень, історіографії, історичних концепцій, показати вміння характеристики джерел та аргументовано відстоювати власний погляд на провідні питання історичного розвитку України. Необхідно зробити висновок щодо рівня обізнаності вступника із сучасною науковою історичною літературою, а також оцінити дослідницькі здібності майбутнього аспіранта.

До кола питань можуть бути включені додаткові питання, відповідно до обраної вступником дослідницької проблематики.

Критерії оцінювання наступні: відповідь на екзаменаційне питання – 30 балів, відповідь на додаткове питання – 5 балів.

IV РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Історія України: Навч. пос. / В.М.Литвин, В.М. Мордвінцев, А.Г.Слюсаренко. – К., 2002.
2. Історія України: Навч. пос. / О. Д. Бойко. – К., 2007.
3. Новітня історія України (1900-2000): Підручник / А.Г.Слюсаренко, В.І.Гусев, В.М.Литвин та ін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К., 2002.

Допоміжна

1. Брайчевський М. Утвердження християнства на Русі / М. Брайчевський. – К., 1988.
2. Василенко В. Політична історія Великого князівства Литовського (до 1569 р.) в східнослов'янських історіографіях XIX – першої третини XX ст. / В. Василенко. – Дніпропетровськ, 2006.
3. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Я. Грицак. – К., 2006.
4. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад: Есеї / Я. Грицак. – К., 2011.
5. Голобуцький В.О. Запорізьке козацтво / В. О. Голобуцький. – К., 1994.
6. Грушевський М. Історія України-Руси: у 10 т., 11 кн. / М. С. Грушевський. – К., 1991-1998.
7. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії / О. Зайцев. – К., 2013.
8. Колесник І. Історія історіографії в Україні: методологічні моделі / І. Колесник. – 2015.
9. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство / І. Крип'якевич. – Львів, 1999.
10. Політична історія України. XX століття: У 6 т. / Гол. редкол. І. Ф. Курас (та ін.). – К., 2002-2003.
11. Ричка В. Церква Київської Русі (соціальний та етнокультурний аспект) / В. Ричка. – К., 1997.
12. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3-х кн. / В. І. Ульяновський. – К., 1994.
13. Касьянов Г., Даниленко В. Сталінізм і українська інтелігенція(20-30 рр.) / Г. Касьянов, В. Даниленко. – К., 1991.

14. Колективізація і голод на Україні 1929-1933 рр. Сб. документів і матеріалів / Під ред. С.В. Кульчицького. – К., 1992.
15. Конквест Р. Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор / Р. Конквест. – К., 1993.
16. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик; перекл. з француз. – Львів, 1993.
17. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К., 1993.
18. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – К., 2017.
19. Україна і Литва в XIV – XVII століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Відп. ред. Смолій В. А. – Луцьк, 2011.
20. Україна у XX столітті: Збірник документів і матеріалів (1900-2000) / Упоряд. А.Г.Слюсаренко та ін. – К., 2000.
21. Український Гетьманат: нариси історії українського національного державотворення XVII – XVIII ст. У 2-х кн. – К., 2018.
22. Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / Упоряд. Т. Гошко. – Львів, 2011.
23. Чухліб Т. Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500-1700-х рр. / Т. Чухліб. – К., 2017.
24. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом: Нариси історії культури до початку XVIII ст. / І. Шевченко. – Львів, 2001.
25. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності: Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – початку XVIII століття / Н. Яковенко. – К., 2012.
26. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – К., 2006.

У ПИТАННЯ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ В АСПРАНТУРУ

1. Історіографія як галузь історичної науки. Етапи формування української історичної науки.
2. Історичне джерелознавство як галузь історичної науки. Види та характеристика джерел.
3. Первіснообщинний лад і зародження станово-класового суспільства на території України. Основні теорії походження людини.
4. Проблема походження Київської Русі, основні джерела та теорії в історіографії.
5. Особливості феодалізму Київської Русі. Фактори централізації і роздроблення земель. Огляд історіографії проблеми.
6. Розвиток культури Київської Русі (язичницькі та православні впливи). Міжнародні зв'язки і місце Київської Русі в історії Європи: історіографія питання.
7. Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі. Визначення її значення в українській історіографії.
8. Україна під владою Литви та Польщі. Особливості соціально-політичного розвитку (друга половина XIV – XVI ст.): основні тенденції та їх визначення в українській історіографії.
9. Заснування Запорізької Січі. Основні тенденції в діяльності козацтва. Визначення ролі козацтва в історіографії.
10. Теорії походження, джерела формування і виникнення козацтва в історіографії.
11. Пам'ятки української культури XIV – XVI ст.: характеристика та особливості.
12. Формування державницької ідеї в ході Хмельниччини та утворення української гетьманської держави її характер, спрямування та система управління.
13. Напрямки зовнішньої політики Б.Хмельницького та українсько-російський договір 1654 р. у вітчизняній та зарубіжній історіографії.
14. Б.Хмельницький як історичний діяч: характеристика в історіографії.
15. Особливості розвитку культури України у XVII ст.
16. Запорізька Січ у XVIII ст. Причини та етапи ліквідації. Подальша історична доля запорожців: характеристика запорожців в історіографії.
17. Гетьман І. Мазепа: особливості внутрішньої та зовнішньої політики. Характеристика діяльності І. Мазепи в історіографії.
18. Визвольна війна українського народу на Правобережжі та західноукраїнських землях у XVIII ст. Гайдамаччина та її характеристика в історіографії.

19. Соціально-економічний розвиток Лівобережної та Слобідської України у XVIII ст.: визначення в українській історіографії
20. Демократичні реформи II пол. XIX ст. в Російській та Австрійській імперіях: історичні обставини, суть, особливості, наслідки (історіографія проблеми).
21. Джерела та основні етапи національного відродження на українських землях у складі Російської імперії у XIX ст.
22. Джерела та основні етапи національного відродження на українських землях у складі Австрійської імперії у XIX ст.
23. Українська національна ідея: її генеза і розвиток. Загальноросійський, польський та український революційні рухи у взаємозв'язках і суперечностях.
24. Політизація національного руху. Виникнення перших українських політичних партій: характеристика, соціальний склад та напрямки діяльності.
25. Західноукраїнські землі на початку XX ст. Соціально-економічний розвиток. Культурно-просвітницький рух.
26. Українська діаспора: причини та етапи української еміграції.
27. Уроки української національної революції (1917 – 1920 рр.). Сучасна історіографія питання.
28. Директорія: суть політичного режиму та причини краху. Значення УНР у вітчизняній історичній науці.
29. Україно-російська війна 1917 – 1919 рр. Причини поразки національної революції. Висвітлення в історіографії.
30. Селянський повстанський рух проти радянської влади. Новітня історіографія.
31. Індустріалізація радянського типу. Передумови, засоби, джерела та досягнення. Сучасна історіографія питання.
32. Аграрна політика влади (колективізація): історичні обставини, суть, методи. Визначення в сучасній українській історичній науці.
33. «Українізація» («коренізація»): політичний курс, досягнення і прорахунки. Визначення в сучасній українській історіографії.
34. Голодомор 1932-1933 рр.: причини та наслідки у вітчизняній та закордонній історіографії
35. Національно-культурне життя України в 30-х рр. XX ст.: здобутки і трагічні сторінки.
36. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період. Українське питання в політиці Польщі, Румунії, Чехословаччини.

37. Сталінізм і політичні репресії в Україні. Історичний контекст та сучасне визначення в науці.
38. Україна в роки Другої Світової війни. Внесок українського народу в перемогу над нацистською Німеччиною.
39. Пакт 1939 року СРСР-Німеччина і приєднання західноукраїнських земель до УРСР. Визначення в історичній науці причин Другої Світової війни.
40. ОУН-УПА. Тактика націоналістів у боротьбі з нацистами і радянською владою. Історіографія питання.
41. Західноукраїнські землі після закінчення Другої Світової війни. Нова хвиля репресій.
42. Україна і процес перебудови в СРСР (квітень 1985 – серпень 1991рр.).
43. Україна на шляху до суверенітету і незалежності. Зміцнення інститутів державності.
44. Формування багатопартійності. Класифікація політичних партій і об'єднань.
45. Українська національно-державна символіка: етапи становлення.

Голова предметної комісії

Гончарук Г.І.